

Heimlich
Heimlich

nikandn

Норвежски Руски

Hostinne

Anderson park n. Kuzing

Yarostanie

Malice

Ketelan

Mirza

Moniatyck

Stetankovice

Тербинск

Wiederum

Rozpoznania we wschodniej części
d. por. hrubieszowskiego

WOL. ZANOSĆ

1976r

2532

ROZPOZNANIE PARKÓW WE WSCHODNIEJ CZĘŚCI

D. POW. HRUBIESZOWSKIEGO

Arch. Tadeusz AUGUSTYNEK

Mgr J. TEODOROWICZ-CZEREPIŃSKA

Mgr inż.ogr. Anna OBRĘBSKA

Lublin

1976 r.

WYKAZ MIEJSCOWOŚCI OBJĘTYCH ROZPOZNANIEM

OZUMOW
DZIEKANOW
HORYSZÓW RUSKI
HOSTYNIE
HRUBIESZÓW PARK s. HUCZWA
JAROSŁAWIEC
MALICE
METELIN
MIRCZE
MONIATYCZE
STEFANKÓWICE
TEREBINIEC
WIERESZYN

ARCHIWUM
OŚRODEK OCHRONY
ZABYTKOWEGO KRAJOBRAZU
ul. Szwoleżerów 9 tel. 821 82 41 w. 244

1/1c inw. ~~8352~~ odep.
2532

W S T Ę P

Na wstępie parę słów omówienia wymagają zasoby archiwalno-kartograficzne, na których należało oprzeć się przy opracowywaniu ewidencji parków w d.powiecie hrubieszowskim.

Ziemie te należały niegdyś do województwa bełzkiego, zapisy zaś czynione były zarówno w księgach ziemskich jak i grodzkich: horodelskich, grabowieckich, krasnostawskich i lubelskich.

W sumie przy takim ich rozproszeniu tylko dzięki katalogowi inwentarzy wsi z ksiąg staropolskich udało się dotrzeć do tychże, z tym, że regułą okazało się, iż inwentarze te dotyczą uprzednich skromnych dworów drewnianych, przy których liche zabudowania folwarczne, płoty chróściane itp. Świadczy to, że istniejące lub nieistniejące do dziś pałace i dwory murowane z początku XIX w. otoczone parkami, nie są prostą kontynuacją owych uprzednich siedzib, a powstały po ich wyburzeniu. W związku z czym materiały źródłowe z okresu staropolskiego okazały się mało przydatne dla naszego opracowania, względnie przydatne w sensie kwerendy negatywnej.

W końcu XVIII w. po ustanowieniu instytucji Forum Nobilium tam zaczęto czynić zapisy dotyczące spraw majątkowych. Niestety interesujący nas powiat hrubieszowski należał do Sądu Szlacheckiego Lwowskiego, którego akta są dla nas niedostępne.

To samo dotyczy Galicyjskiej Tabuli Krajowej, czyli pierwotnej hipoteki, wraz z obfitymi zbiorami dokumentów, znajdujące się również we Lwowie. W przeciwieństwie do ksiąg hipoetecznych z terenu rzeszowszczyzny, gdzie nowelizacja ksiąg nastąpiła

w latach 1870-ych, nowe księgi hipoteczne dla d.powiatu hrubieszowskiego zakładane były w samym końcu XIX w., bez czynienia wyciągów z poprzednich akt hipotecznych.

Toteż kwerenda w Państwowym Biurze Notarialnym w Hrubieszowie przyniosła także stosunkowo skromne wyniki, tym bardziej, że częstokroć brak tu jest w ogóle zbiorów dokumentów.

Niewielka jest w nich także liczba planów, które w odrysach załączono do opracowania.

Natomiast Wojewódzkie Archiwum Państwowe w Lublinie dysponuje wielką ilością starych planów miejscowości ujętych w naszej ewidencji. Plany te znajdują się w szeregu zespołów. Są to: Plany bankowe, Plany uwłaszczeniowe i wyłączone z włościańskich. Niestety dotyczą one parcelacji majątków, w którą z reguły nie wchodziły resztówki pałacowo-parkowe i w związku z tym, te bogate zbiory kartograficzne przyniosły nadspodziewanie mało danych dla naszych celów.

Podobnie zawiodły oczekiwania co do wyników kwerendy w zespołach podworskich w WAPL. Mianowicie znajduje się tu archiwum rozróżnej i dysponującej szeregiem ^{majątków} materiałów w Hrubieszowskim rodzi-
nie Rulikowskich oraz Leszczyńskich /przy tym akta tych ostatnich przechowywane w dziale rękopisów Bibl.im.A.Łopacińskiego w Lublinie okazały się powtórzeniem takichże z WAPL-u/.

Skróty używane w przypisach:

WAPL - Woj.Archiwum Państwowe w Lublinie

PBN - Państwowe Biuro Notarialne /Sądu Rejonowego w Hrubieszowie/

C Z U M Ó W

Własność niegdyś Kurdwanowskich^{1/}, ostatnio Pohoreckich, w 1946 r. przejęta na Skarb Państwa /Państwowy Fundusz Ziemi/. Zachowany pałac ~~mł~~ eklektyczny z II poł.XIX w. spalony w czasie II wojny i odbudowany na strażnicę WOP, obecnie szkoła podstawowa^{2/}. Ujęty w Spisie zabytków sztuki 1964 jako obiekt grupy III, natomiast nie figuruje w Spisie z 1973 r. ani w Katalogu Zabytków Sztuki pow. Hrubieszów.

Pałac murowany, piętrowy, kryty dachem dwuspadowym pobitym blachą. Z wieżą na osi krótszego boku od zachodu, zwieńczoną hełmem latarniowym i z wielobocznie zakończonym parterowym pawilonem w narożu płn.wschodnim.

^{od} Obok frontu portyk czterofilarowy, od tyłu obszerny taras.

Naroża ścięte i oskarpowane.

Pałac ustawiony wschód-zachód, niegdyś poprzedzony gazonem od południa i bramą wjazdową na osi, z której pozostał jeden murowany filar.

Przed bramą ciągnie się regularnie wytyczony kanał, który łączy się z nasypem w terenie wygradzającym prostokątny obrys parku dopartego do terasy zalewowej Bugu.

Od strony na skarpie w terenie zachowanych 8 lip w wieku 150-200 lat, Ø 50-80 cm.

Ponadto przed bramą zachowana pojedyncza lipa z tegoż okresu pozostałość d.alei dojazdowej, o długości ok. 300 m.

Lipy powinny być objęte ochroną jako należące do pierwotnego nasadzenia parkowego.

Kanał i nasyp w terenie do zachowania, gazon i brama do odtworzenia.

Park nie był wzmiankowany w żadnych opracowaniach^{3/}, natomiast w przewodniku po woj. lubelskim "Nasza przyroda" wymieniony jest w Czumowie na zboczu doliny Bugu, płat roślinności stepowej, w tym szczodrzeniec zmienny *Cytisus albus*, jako jedyne stanowisko w kraju^{4/}.

1/ Województwo lubelskie w 15-tu tomanach Słownika Geograficznego 1880-1904, Lublin 1974 /Wyciąg haseł/, s.48, źródła rękopiśmienne w Woj.Archiwum Państwowym w Lublinie = WAPL, inwentarz wsi z 1769 r. w Księgach Grodzkich Lubelskich nr 524, s.1497, z tegoż roku w Księgach Grodzkich Horodelskich nr 52/20607 s.340 i tamże nr 1/20622 s.468, inwentarz z 1775r. Ponadto w planach uwłaszczeniowych WAPL plan wsi z 1892 r. nr 265. Powyższe materiały nie przynoszą jednak danych do samego parku.

2/ Wywiady ustne z mieszkańcami.

3/ Gerard Ciołek, Rejestr ogrodów, maszynopis 1964, sub voce.

4/ R. Borowy i J. ~~Gr~~ Górski, Przewodnik po województwie lubelskim, Nasza przyroda, Warszawa 1974 r., s.158.